

معرفی و جایگاه سیستماتیک بابونه

Matricaria chamomilla L. Sp. Pl.: 891 (1753).

Synonym: *Chamaemelum chamomilla* (L.) E. H. L. Krause, J. W. Sturm, *Deutschl. Fl. Abbild.*, ed. 2, 13: 200 (1905), *Chamomilla chamomilla* (L.) Rydb., N. L. Britton & al. (eds.), N. Amer. Fl. 34(3): 231 (1916), not validly publ., *Chamomilla officinalis* K. Koch, *Linnaea* 24: 338 (1851), nom. superfl., *Chrysanthemum chamomilla* (L.) Bernh., *Syst. Verz. Erf.*: 145 (1800), *Anthemis vulgaris* L. ex Steud., *Nomencl. Bot.* 1: 53 (1821), *Camomilla deflexa* Gilib., *Exerc. Phyt.* 1: 179 (1792), *Camomilla patens* Gilib., *Fl. Lit. Inch.* 1: 220 (1782), *Chamaemelum suaveolens* E. H. L. Krause, J. W. Sturm, *Deutschl. Fl. Abbild.*, ed. 2, 13: 201 (1905), *Chamaemelum vulgare* Bubani, P. Bubani, *Fl. Pyren.* 2: 225 (1899), *Chamomilla courrantiana* (DC.) C. Koch, *Linnaea* 24: 338 (1851), *Chamomilla meridionalis* K. Koch, *Linnaea* 17: 45 (1843), *Chamomilla recutita* (L.) Rauschert, *Folia Geobot. Phytotax.* 9: 254 (1974), *Chamomilla recutita* var. *bayeri* (Kanitz) Dostál, *Folia Mus. Rerum Nat. Bohemiae Occid., Bot.* 21: 13 (1984), *Chamomilla unilateralis* K. Koch, *Linnaea* 24: 338 (1851), *Chamomilla vulgaris* Gray, *Nat. Arr. Brit. Pl.* 2: 454 (1821 publ. 1822), *Chrysanthemum suaveolens* Cav., *Elench. Pl. Horti Matr.*: 10 (1803), *Courrantia chamomilloides* Sch.Bip., P. B. Webb & S. Berthelot, *Hist. Nat. Iles Canaries* 3(2; 2): 278 (1844), nom. superfl., *Leucanthemum chamaemelum* Lam., *Fl. Franç.* 2: 139 (1779), *Matricaria bayeri* Kanitz, *Magyar Tud. Érték.* 1862(4): 321 (1862), *Matricaria capitellata* Batt. & Pit., C. J. M. Pitard, *Contr. Fl. Maroc*, mimeographed ed.: 20 (1918), *Matricaria chamaemilla* Hill, *Veg. Syst.* 2: 98, orth. var., *Matricaria chamomilla* var. *coronata* Boiss., *Voy. Bot. Espagne*: 316 (1840), *Matricaria chamomilla* f. *courrantiana* (DC.) Fiori, A. Fiori & al., *Fl. Anal. Italia* 3: 236 (1903), *Matricaria chamomilla* var. *courrantiana* (DC.) G. Nicholson, *Bull. Misc. Inform. Kew* 1890(App. 1): 18 (1890), *Matricaria chamomilla* f. *kochiana* (Sch.Bip.) Fiori, A. Fiori & al., *Fl. Anal. Italia* 3: 236 (1903), *Matricaria chamomilla* var. *pappulosa* Margot & Reut., *Mém. Soc. Phys. Genève* 9: 96 (1840), *Matricaria chamomilla* subsp. *pusilla* (Willd.) Holmboe, *Stud. Veg. Cyprus*: 182 (1914), *Matricaria chamomilla* var. *pusilla* (Willd.) Fiori, *Nouv. Fl. Italia* 2: 620 (1927), *Matricaria chamomilla* var. *recutita* (L.) Fiori, *Nuov. Fl. Italia* 2: 620 (1927), *Matricaria chamomilla* f. *suaveolens* Fiori, A. Fiori & al., *Fl. Anal. Italia* 3: 236 (1903), *Matricaria coronata* (J.Gay ex Boiss.) W. D. J. Koch, *Syn. Fl. Germ. Helv.*, ed. 2: 416 (1843), *Matricaria courrantiana* DC., *Prodr.* 6: 52 (1838), *Matricaria deflexa* Gilib., *Fl. Lit. Inch.* 1: 221 (1782), *Matricaria exigua* Tuntas, I. von Heldreich, *Sched. Herb. Fl. Norm.* 1901: n.° 1642 (1901), *Matricaria kochiana* Sch.Bip., *Tanaceteeen*: 26 (1844), *Matricaria littoralis* Rouy, G. Rouy & J.Foucaud, *Fl. France* 8: 257 (1903), pro syn., *Matricaria obliqua* Dulac, *Fl. Hautes-Pyrénées*: 505 (1867), *Matricaria patens* Gilib., *Fl. Lit. Inch.* 1: 220 (1782), opus utique oppr., *Matricaria pusilla* Willd., *Enum. Pl.*: 907 (1809), *Matricaria pyrethroides* DC. *Prodr.* 6: 52 (1838), *Matricaria recutita* L., *Sp. Pl.*: 891 (1753), *Matricaria recutita* var. *coronata* (Boiss.) Fertig, *Fl. Palaestina* 3: 344 (1978), *Matricaria recutita* var. *kochiana* (Sch. Bip.) Greuter, *Candollea* 31: 227 (1976), *Matricaria recutita* f. *kochiana* (Sch. Bip.) Fiori, A. Fiori & al., *Fl. Anal. Italia* 3: 236 (1903), *Matricaria recutita* var. *pappulosa* (Margot & Reut.) Feinbrun, *Israel J. Bot.* 25: 82 (1976), *Matricaria salina* Schur, *Enum. Pl. Transsilv.*: 336 (1866), *Matricaria suaveolens* L., *Fl. Suec.*, ed. 2: 297

(1755), nom. superfl., *Matricaria suaveolens* f. *macrocephala* Probst & Thell., Vierteljahrsschr. Naturf. Ges. Zürich 64: 807 (1919), *Matricaria tenuifolia* Salisb., Prodr. Stirp. Chap. Allerton: 203 (1796), *Matricaria tenuifolia* f. *nikolicii* Gajić, Glasn. Prir. Mus. Beogradu, Ser. B, Biol. Nauke 28: 23 (1973), *Pyrethrum hispanicum* Salzm. ex Boiss., Voy. Bot. Espagne 2: 316 (1840).

Family: Asteraceae

نام فارسی: بابونه، بابونه معطر، بابونج، بابینه، کلنجه

نام عربی: بابونج، قراص

نام انگلیسی: Chamomille

نام آلمانی: Kamille

نام فرانسوی: Camomille

بابونه، از گیاهان دارویی معطر و مهم تیره کاسنی است که شامل پنج گونه پذیرفته شده است و در نقاط مختلف جهان می‌روید. این جنس در ایران دو گونه گیاه علفی یک‌ساله (*Matricaria aurea*, *M. chamomilla*) دارد. در ایران گونه‌های متعددی را به نام بابونه می‌شناسند. گونه‌های بابونه با نام‌های مختلف بابونه آلمانی یا بابونه اروپایی (*M. chamomilla*)، بابونه شیرازی (*Anthemis pseudocotula*)، بابونه رومی (*Anthemis nobilis*)، بابونه زرد (*Matricaria aurea*) و بابونه دشتی یا بابونه کاذب (*Tripleurospermum disciforme*) می‌باشند.

آنچه که در ایران با نام بابونه در بازار دیده می‌شود، از خانواده کاسنی و بابونه بیشتر از دو جنس *Matricaria* و *Anthemis* می‌باشد که به دلیل فراوانی آن‌ها در نقاط مختلف کشور، به ندرت می‌توان بابونه اصلی را تهیه نمود. این گیاهان فاقد مواد مؤثره گیاه اصلی بوده و به همین دلیل اثر دارویی گیاه اصلی را دارا نیستند.

ریخت‌شناختی گونه بابونه

گیاهی است علفی، یک‌ساله یا دوساله، به ارتفاع ۲۰ تا ۸۰ سانتیمتر که به‌طور خودرو در اطراف مزارع و باغ‌ها، کنار جاده‌ها و زمین‌های بایر و سایه‌رو می‌روید. ساقه در این گیاه منشعب است و انشعابات به کلاپرک‌هایی به قطر ۱/۵ تا ۲ سانتی‌متر منتهی می‌شود. برگ‌ها دارای دم‌برگ کوتاه، دو تا سه‌بار شانه‌ای، باریک و بلند خطی یا مویی، قطعات ۱۲-۶ عددی، در هر طبق، گل‌های سفید در اطراف و گل‌های زرد در قسمت وسط قرار دارند. کلاپرک‌ها واجد دو نوع گلچه. زبان‌های حاشیه‌ای و سفیدرنگ و لوله‌ای غیرحاشیه‌ای و زردرنگ است. کلاپرک‌ها پس از باز شدن، ۱۰ تا ۲۵ میلی‌متر قطر دارد، گلچه‌های زبان‌های (حاشیه‌ای) سفیدرنگ است و به ابعاد ۳-۲×۹-۵ میلی‌متر با جامی که به سمت بیرون کلاپرک خم می‌گردد مشاهده می‌شود. جام در بالا دارای ۳ دندانه است که به سختی مشخص می‌شود. گلچه‌های مستقر بر روی نهنج کلاپرک لوله‌ای، زردرنگ، نرماده با جامی لوله‌ای است که در بخش میانی اندکی فشرده (باریک‌شده) و در بخش بالایی پهن‌شده و منتهی به پنج دندانه است.

گریبان کلاپرک شلجمی شکل و به ابعاد ۴-۳×۸-۵ میلی متر است. برگ‌های گریبان بدون کرک، لب‌پوش (نسبت به یکدیگر) و کم و بیش هم‌اندازه، کشیده و یا انگشتی و واژتخم مرغی و اندکی نوک‌تیز و یا نوک‌دار و در پشت، رگ‌دار است. حاشیه برگ‌های پهن غشایی - شفاف، نهنج کلاپرک، مخروطی، میان‌تهی و بدون کرک. میوه فندقه، کشیده و به طول ۰/۸ تا ۱ میلی متر، قهوه‌ای‌فام و در قاعده دارای ۵ برجستگی طولی می‌باشد.

پراکنش جغرافیایی گونه بابونه

بابونه از گیاهان بومی منطقه مدیترانه بوده ولی منشأ آن را در آسیای صغیر گزارش کرده‌اند. این گیاه امروزه پراکندگی وسیعی در اروپا، آسیای غربی، آفریقای شمالی، آمریکای شمالی و جنوبی و استرالیا پیدا کرده است. بومی کشورهای مثل آلبانی، الجزایر، موراگو، میانمار، ویتنام، بلاروس، جزایر قناری، بخش اروپایی روسیه، چین، قبرس، آژانتین، مصر، فنلاند، فرانسه، آلمان، یونان، بلژیک، هند، افغانستان، ایران، عراق، تاجیکستان، قزاقستان، قرقیزستان، کره، لبنان، سوریه، مغولستان، قفقاز، پاکستان، ماوراء قفقاز، ترکیه، اوکراین، ازبکستان، هیمالیا، صربستان، بلغارستان، چک و اسلواکی، دانمارک، نروژ، هلند، مجارستان، پرتغال، رمانی، ایتالیا، اتریش، اسپانیا، سوئد، سوئیس، یوگوسلاوی است اما در مناطق دیگری مثل ایالات متحده آمریکا، بولیوی، کلمبیا، کاستاریکو، کوبا، جمهوری دومینیک، اکوادور، السالوادور، اتیوپی، بریتانیای کبیر، گرینلند، گواتمالا، هندوراس، ایرلند، مکزیک، پاراگوئه، پرو، لهستان، استرالیا و تونس نیز گسترش یافته است.

در ایران؛ کرمانشاه؛ کرمانشاه. لرستان؛ بین خرم‌آباد و دورود، اندیمشک. خوزستان؛ صالح‌آباد، هفتگل، شوشتر و رامهرمز. فارس؛ شیراز، کازرون. تهران؛ دربند.

زمان جمع‌آوری

زمان مناسب برای برداشت گل هنگامی است که گل‌ها کاملاً باز شده باشند. گل‌ها را باید حداکثر به همراه پنج سانتی‌متر از دم‌گل برداشت کرد. برداشت گل به همراه مقدار بیشتری دم‌گل سبب کاهش کیفیت اسانس می‌شود. برداشت به موقع گل‌ها بسیار مهم است و نقش موثری در کمیت و کیفیت اسانس آن دارد. اگر گل‌ها زودتر یا دیرتر از موعد مقرر برداشت شوند در کاهش کیفیت مواد موثر نقش موثری دارند. اسانس از بدو تشکیل غنچه در گل‌ها تشکیل می‌شود و تا باز شدن گل‌ها به تدریج بر مقدار آن اضافه می‌شود. گل‌ها هنگامی که کاملاً باز می‌شوند (گلچه‌های سفیدرنگ زبانه‌ای به صورت افقی قرار می‌گیرند) از بیشترین مقدار اسانس برخوردارند. پس از این مرحله از مقدار اسانس و کامازولن به تدریج کاسته می‌شود. مقدار اسانس گل‌ها در ساعات مختلف شبانه‌روز متفاوت است. ظهر هنگام تابش آفتاب، گل‌ها از بیشترین مقدار اسانس برخوردار می‌شوند. برداشت گل‌ها در روزهای ابری و سرد مناسب نیست و در این شرایط از مقدار اسانس گل‌ها و کامازولن آن کاسته می‌شود. گل‌ها را پس از برداشت بلافاصله باید خشک کرد. تأخیر در خشک کردن گل‌ها سبب تغییر رنگ آن‌ها و کاهش کمیت و کیفیت اسانس آن می‌گردد.

مواد متشکله گل و برگ

پودر این گیاه شامل کلارپرک‌ها به رنگ زرد مایل به قهوه‌ای با بوی مخصوص بابونه بوده و همچنین شامل قطعاتی از میله پرچم، قطعاتی از اپیدرم گلبرگ‌های زبانه‌ای با سلول‌های پاپی و سلول‌های پارانشیمی گلبرگ‌ها، کلاله، دانه‌های گرده و سلول‌های ترشحی حاوی کریستال‌های اگزالات کلسیم است.

گل‌های بابونه ایرانی حداقل ۰/۴ درصد اسانس دارد که قسمت عمده اسانس را سزکوئی‌ترین‌های بیزابولول اکسید [I,II]، بیزابولون اکسید، فارنسن، فارنسول (اسپاتولنول) و کامازولن [III] تشکیل می‌دهند.

در بابونه‌های نوع اروپایی به جای بیزابولول اکسیدها، بیشتر بیزابولول [IV] مورد توجه است. میزان اسانس گل‌ها در انواع مختلف بابونه می‌تواند ۱/۵ - ۰/۳ درصد باشد که در انواع پرورشی تا ۳ درصد نیز به دست آمده است. حداقل مقدار اسانسی که مورد قبول فارماکوپه‌های دیگر می‌باشد، ۰/۲۵ تا ۰/۴ درصد می‌باشد. رنگ مخصوص آبی اسانس بابونه به واسطه وجود ماده‌ای به نام کامازولن بوده که این ترکیب در گل‌ها وجود ندارد و به هنگام تقطیر ماتریسین [V] که در مجاری ترشحی گل‌ها وجود دارد، به دست می‌آید. ماتریسین که یک پروآزولن بوده، طی مراحل تقطیر با بخار آب تجزیه شده و پس از بازشدن حلقه لاکتونی و جداسازی یک مولکول اسیداستیک به کامازولن کربنیک‌اسید [VI] تبدیل می‌شود. سپس ترکیب اخیر در اثر دگرپوکسیله شدن به کامازولن تبدیل می‌گردد.

از جمله ترکیبات مؤثره دیگر موجود در اسانس، می‌توان ان - این - دی سیکلواترها [VII] را نام برد. این ترکیبات که با نام اسپیرواتر نیز خوانده می‌شود، دارای دو فرم ایزومر سیس و ترانس می‌باشد. از دیگر ترکیبات مؤثره گل‌های بابونه، فلاونوئیدها می‌باشد که بیشتر از دسته متوکسی‌فلاون‌ها و متوکسی‌فلاونول‌ها بوده و از مهمترین آن‌ها می‌توان آپی‌ژنین و لوتولین را نام برد. از دسته ترکیبات دیگر گل‌های بابونه مشتقات کومارینی (امبلیفرون و هرنیارین) و مواد موسیلاژی هستند.

مصارف و کاربردها

برای بابونه خواص زیادی ذکر کرده‌اند که شامل مدر، معرق، مقوی معده، بادشکن، اشتهاآور، هضم‌کننده غذا، صفرابر، قاعده‌آور، التیام‌دهنده، ضد عفونی‌کننده، مسکن درد، ضد سردرد، ضد تب و نقرس، ضد تشنج، ضد التهاب، مقوی مغز، درمان جوش و ضدخارش می‌باشد. بابونه در طب سنتی ایران به عنوان تسکین‌دهنده درد و تب و یک عامل ضداسپاسم مورد استفاده قرار می‌گیرد.

در متون پزشکی و دارویی کهن و نیز از نگاه دانشمندان ایران و اسلام، بابونه از جایگاه ویژه‌ای برخوردار بوده است. برای مثال در آثار دیوسکوریدوس، جالینوس، ابن‌سینا، جرجانی و ابن‌بیطار، با بیان‌های متفاوت به خواص درمانی این گیاه از جمله در بیماری‌های دستگاه عصبی، گوارشی و تنفسی اشاره شده است.

در تمدن‌های کهن از جمله مصر، یونان، هند، چین، بین‌النهرین و ... به اهمیت و خواص درمانی بابونه توجه بسیاری شده است. به عنوان مثال مصریان قدیم از بابونه در تب‌های سخت استفاده می‌کردند. آن‌ها ابتدا کوشش می‌کردند با پوشاندن بیمار

به وسیله پارچه‌های پشمی بیمار عرق کند، اگر تعریق صورت نمی‌گرفت (به نظر آن‌ها بیماری سخت بود)، گل بابونه را با روغن مخلوط نموده و به بیمار می‌مالیدند.

ابن سینا از جالینوس نقل می‌کند که بابونه در لطافت مثل گل است ولی گرم و حرارتش مانند حرارت روغن زیتون است. ابن سینا به خواص این گیاه برای بهبود ورم‌ها، جوش‌ها و تب‌های مختلف اشاره کرده و اثراتش را روی اندام‌های دفعی و گوارشی، مفاصل، سر، چشم و قفسه سینه توضیح داده است. بنا به اعتقاد ابن سینا به علت خاصیت سست‌کنندگی و تحلیل‌برندگی، تسکین‌دهنده ورم‌های حاره است و باعث تقویت اعضای که اعصاب از آن می‌گذرد شده، و چون حرارتش شبیه به حرارت جاندار است، بهترین دارو برای رفع خستگی نسبت به بقیه داروها می‌باشد. برای سردردهای بارد و تخلیه سر از فضولات مفید است، چون خاصیت تحلیل‌برندگی بدون جذب دارد.

بابونه دارای اثرات ضدالتهاب، ضداسپاسم و ضدنفخ بوده، در پیشگیری و درمان زخم‌معه مصرف می‌گردد. همچنین به‌عنوان ضدباکتری، ضدقارچ، آرام‌بخش و ملین استفاده می‌شود. بابونه در درمان التهابات پوستی، ادرار سوختگی اطفال و ترک‌خوردگی نوک پستان مؤثر است. ۱-۲ گرم گل بابونه به صورت دم‌کرده. عوارض جانبی آن نادر بوده و گاهی به ایجاد واکنش‌های آلرژیک بی‌اهمیت و قابل اغماض منجر می‌شود. از مصرف این دارو در ناحیه اطراف و داخل چشم باید خودداری شود زیرا موجب التهاب، سوراخی، درد، ورم، خارش و آبریزش از چشم می‌گردد.

اثرات مصرف خوراکی عصاره آبی بابونه و سلنیوم بر مدل تجربی افسردگی پس از زایمان القاشده با پروژسترون و سیستم اکسیدان-آنتی‌اکسیدان پلازما در موش بررسی شده است. بابونه و سلنیوم دارای اثرات ضدافسردگی در مدل تجربی افسردگی هستند.

در یک کارآزمایی باز، اثر ضدافسردگی بابونه به‌عنوان یک مهارکننده بازجذب سروتونین و نورآدرنالین، بررسی شد. بیماران گیاه بابونه را به صورت قرص و سه بار در روز و به مدت ۴ هفته دریافت کردند. میانگین نمرات بیماران نشان‌دهنده‌ی بهبود یافتن علائم بیش‌فعالی و بی‌توجهی بود.

در مطالعه‌ای اثر عصاره بابونه بر کیفیت خواب سالمندان بررسی شد. سالمندان اغلب برای دستیابی به یک خواب راحت با مشکلاتی مواجه‌اند و بابونه به دلیل دارا بودن خواص آرام‌بخشی، در بهبود بخشیدن به کیفیت خواب سالمندان مؤثر است.

عصاره اتانولی بابونه قادر است از نقصان حافظه ممانعت نموده و می‌تواند در بیماران مبتلا به بیماری آلزایمر و اختلالات رفتاری مفید واقع شود.

عصاره بابونه قادر است به‌طور معنی‌داری از تخریب تعادل و توان حرکتی ناشی از اسکوپولامین ممانعت می‌کند. همچنین عصاره بابونه به‌طور چشمگیری میزان درد ناشی از نوروپاتی ایجاد شده توسط سیس‌پلاتین و وین کریستین را کاهش می‌دهد.

در مطالعه‌ی دیگری اثر جای بابونه تهیه‌شده از گل‌های خشک بابونه بر دیابت بررسی شد و نتایج به‌وضوح نشان داد که مصرف روزانه جای بابونه همراه با غذا به پیشگیری از پیشرفت دیابت کمک می‌کند.

اثر عصاره هیدروالکلی بابونه بر سلول‌های سرطان سینه بررسی و مشخص شد که بابونه دارای اثرات قابل توجه ضد تهاجمی و ضد تکثیر می‌باشد.

بررسی اثرات پماد گیاه بابونه بر زخم دهان، بهبود بافت پوششی و افزایش درصد کلاژنرا نشان داد.

در یک مطالعه‌ی دیگر ظرفیت آنتی‌اکسیدانی عصاره الکلی بابونه به‌روشنی احیای یون مس اندازه‌گیری شد و نتایج مطالعه نشان داد عصاره بابونه خاصیت آنتی‌اکسیدانی قوی دارد. همچنین گیاه بابونه خاصیت احیاکنندگی یون آهن را نیز داشته که اثرات آنتی‌اکسیدانی قوی آن را اثبات می‌کند.

اثرات ضدالتهابی عصاره الکلی بابونه به‌روشنی ممانعت از انعقاد پروتئین سرم بررسی شده است و نتایج نشان می‌دهد که گیاه بابونه اثرات ضدالتهابی قوی دارد. این گیاه دارای ترکیبات ترپنوئیدی و فلاونوئیدی فراوانی است که اثرات ضدالتهابی قوی این ترکیبات نیز به اثبات رسیده است.

گیاه بابونه حاوی فلاونوئیدها، کومارین‌ها و ترپنوئیدها است و خواص آنتی‌اکسیدانی و آنتی‌میکروبی آن ثابت شده است. این گیاه دارای اثرات محافظتی بر دستگاه گوارش، سیستم عصبی و اثرات ضددیابتی، ضددردی و ضدسرطانی می‌باشد.

چکاندن روغن بابونه در داخل حفره بینی، باعث بهبود کیفیت و کمیت خواب سالمندان می‌شود. مصرف دمنوش بابونه بعد از وعده‌های غذایی، به بیماران دیابتی کمک می‌کند تا قند و چربی خون‌شان بهتر کنترل شود. برای رفع بی‌خوابی و داشتن خواب آرام و راحت، کافی است ده دقیقه قبل از این که به رختخواب بروید، یک فنجان چای بابونه بنوشید. مصرف دمنوش بابونه در بیمارانی که از تهوع صبحگاهی ناشی از ضعف هضم رنج می‌برند، باعث کاهش علائم آزاردهنده و بهبود وضعیت هضم می‌شود. دهان‌شویه بابونه می‌تواند در بهبود التهاب، عفونت لثه‌ها و کاهش خون‌ریزی آن‌ها نقش مؤثری ایفا کند. همچنین مصرف چای بابونه در روزهای پس از زایمان، هم کیفیت خواب مادر را افزایش می‌دهد و هم احتمال بروز افسردگی پس از زایمان را کاهش می‌دهد.

نشستن در جوشانده بابونه باعث تسهیل زایمان شده و تنقیه آن بدن را پاک می‌کند. ضماد آن، جرب تر را از بین برده و برای ورم کبد نیز مفید است. در درد چشم، آن را با آب بابونه شستشو می‌دهند.

جوشانده یا خیسانده گل بابونه مقوی عمومی بدن و به‌خصوص معده است، همچنین نفخ معده و روده را از بین می‌برد. دمنوش آن برای میگرن، سردرد، کمردرد و ... مفید است، که به‌خاطر خاصیت بی‌حس‌کنندگی و ضدتشنج آن است. روغن بابونه برای ورم ملتحمه چشم، سایر ورم‌ها، معالجه روماتیسم و دردهای عصبی و نقرس مفید است. جوشانده و تنتور آن برای نرم و براق کردن و طلائی‌رنگ کردن مو استفاده می‌شود.

چای کیسه‌ای بابونه ضدالتهاب، ضداسپاسم، ضدنفخ است و در درمان زخم‌معدده، ضدباکتری، آرام‌بخش و ملین کرم موضعی مفید است. کرم موضعی بابونه به‌عنوان ضدالتهاب پوستی در ناراحتی پوستی ناشی از خراش و بریدگی سطحی، خشکی و ترک پوست به‌کار می‌رود. قطره خوراکی بابونه نیز به‌عنوان ضد اسپاسم و ضد نفخ، به‌صورت دهان‌شویه برای التهابات بافت مخاطی دهان مصرف می‌شود.

گل‌های بابونه حاوی گروهی مواد لیپوفیل می‌باشد که اثر برجسته ضدالتهابی دارند و نیز دارای گروهی مواد هیدروفیل با اثر قوی اسپاسمولیتیک است. مواد لیپوفیل شامل سزکوئی‌ترین‌ها (کامازولن) و مواد هیدروفیل شامل فلاونوئیدها (آپی‌ژنین) و کومارین‌ها می‌باشد.

فعالیت ضدالتهابی عصاره بابونه بیشتر به واسطه ترکیبات ماتریسین (پیش‌تاز کامازولن)، بیزابولول و اکسیدهای آن بوده که عمده‌ترین ترکیبات موجود در عصاره را تشکیل می‌دهد. این فعالیت به اثر آنتی‌اکسیدان آن‌ها نظیر آن‌چه روی مهار پروستاگلاندین‌ها و سنتز لوکوترین‌ها انجام می‌گیرد، نسبت داده شده است. اثر اسپاسمولیتیک آپی‌ژنین نسبت به پاپاورین، ۳/۹۲ برابر قوی‌تر است. آپی‌ژنین علاوه بر جلوگیری از آزادسازی هیستامین، تشکیل محصولات ۵- لیپوآکسیژناز و سیکلواکسیژناز نظیر ۱۲- لیپوآکسیژناز را مهار می‌کند. ضمناً مشخص شده که آپی‌ژنین می‌تواند به گیرنده‌های بنزودیازپین متصل شود و اثر ضد اضطراب داشته باشد.

مصرف هم‌زمان بابونه با وارفرین و سایر ضد انعقادها می‌تواند اثر این داروها را افزایش دهد. بنابراین باید با احتیاط مصرف گردد. مصرف بابونه با الکل و بنزودیازپین‌ها، آسپرین، داروهای رقیق‌کننده خون، ایپوبروفن می‌تواند حساسیت‌زا باشد.

اشکال دارویی

فرآورده‌های موجود در بازار به شکل دم‌نوش، قطره روغنی، دهان‌شویه، کرم، لوسیون، پودر، قطره خوراکی و ... می‌باشد.

قطره خوراکی بابونه امین، توسط شرکت داروسازی امین به بازار عرضه شده است.

کامیل، توسط شرکت نیاک تولید شده است.

روستاتان و آنتی میگرنه، در شرکت گل‌دارو تولید شده است.

لینیمنت روغن بابونه نوشاد که توسط داروسازی گنجه عصاره طبیعت تولید می‌شود.

محلول موضعی و قطره بابونه توسط شرکت زردبند تولید شده است.

عصاره بابونه و زینک‌اکساید توسط شرکت رازک تولید شده است.

ژل گیاهی دنتی‌کید باریج به‌عنوان مسکن گیاهی رویش دندان کودک با دارا بودن ترکیبات گیاهی مانند بابونه، مریم‌گلی و پرو ویتامین B5 باعث تسکین درد و التهاب، همچنین از بین رفتن علایم رویش دندان کودک می‌شود. کرم کودک موضعی باریج برای حفظ سلامت پوست حساس کودکان. شربت اشتهاآور کودک باریج اشتهاآور و درمان‌کننده بی‌اشتهایی، تهوع و استفراغ، اسهال صفاوی و تصفیه‌کننده خون می‌باشد. شربت لاکسپلاس باریج نیز به‌عنوان ملین و درمان یبوست در کودکان تولید شده است. شربت بی‌بی کولیک باریج نیز در کمک به برطرف‌شدن علایم کولیک شیرخواران، تجمع گاز در معده و سکسکه روانه بازار شده است.

تصاویر گیاه

1. <https://www.gbif.org>, iNaturalist, Provincia de Alajuela, Angeles Sur, Costa Rica, Arnoldo Arias Herrera.

2. The New York Botanical Garden (NYBG) Logo Steere Herbarium; Brazil. Rio Grande do Sul. Caxias do Sul Mun. Bairro Petrópolis. J. Brinker, 13 Nov 1991.

3. <https://www.gbif.org>, iNaturalist, Saint-Erblon, France , Valentin Hamon

4. <https://www.gbif.org>, iNaturalist, Greece, Savvas Zafeiriou

5. Seeds

منابع فارسی

۱. امامی احمد، اردکانی محمدرضا و مهرگان ایرج. ۱۳۸۳. فرهنگ مصور گیاهان دارویی. تهران، انتشارات مرکز تحقیقات طب سنتی و مفردات پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، صفحه ۱۹۱.
۲. ایزدی زهرا، مدرس ثانوی سیدعلی محمد، سروش زاده علی، اثنی عشری محمود، داودی پوراندخت. ۱۳۹۲. اثر ضد میکروبی اسانس گیاهان دارویی بابونه آلمانی و بابونه کبیر (*Matricaria chamomilla*, *Tanacetum parthenium*). ارمغان دانش، مجله علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی یاسوج، دوره ۱۸، شماره ۱، ۴۳-۳۱.
۳. حاج هاشمی و بررسی گونه های مختلف بابونه در استان اصفهان و بررسی چگونگی کشت و اهلی کردن گونه استاندارد آن از نظر گیاهشناسی، فیتوشیمیایی و تعیین مواد مؤثره (پایان نامه دکترای داروسازی [اصفهان: دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، ۱۳۶۶. ۱۱- امین غ. گیاهان دارویی سنتی ایران. تهران: انتشارات معاونت پژوهشی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، ۱۳۷۰ (ج ۱): ۷۰ و ۷۱.
۴. ربیعی زهرا، رفیعیان کوپایی محمود. ۱۳۹۷. مروری بر اثرات دارویی بابونه (*Matricaria chamomilla*). مجله فیزیولوژی و فارماکولوژی ایران، سال ۲، شماره ۴، صفحه ۱۹۳۷-۲۴۴.
۵. رحیمی کلاهرودی ح. ۱۳۶۷. *Matricaria chamomilla* گیاهشناسی، کشت گونه های دیپلوئید و تتراپلوئید، بررسی ترکیبات اسانس و مقایسه با نمونه های موجود در ایران. پایان نامه دکترای داروسازی، اصفهان، دانشگاه علوم پزشکی.
۶. غفاری فرزانه، معین الهام. ۱۳۹۲. بابونه در متون طب سنتی ایران و اسلام. مجله طب سنتی اسلام و ایران، سال ۴، شماره ۱، صفحه ۷۹-۸۵.
۷. قاسمی نصرالله دکردی. ۱۳۸۱. فارماکوپه گیاهی ایران، بابونه. جلد ۱. تهران، انتشارات وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، معاونت غذا و دارو.
۸. مظفریان ولی الله. ۱۳۹۱. شناخت گیاهان دارویی و معطر ایران. تهران، فرهنگ معاصر.
۹. نظری حسین، مرادی پرویز، محبی محمود. ۱۳۹۵. بابونه. وزارت جهاد کشاورزی، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، معاونت ترویج و آموزش، نشریه فنی، استان زنجان.
۱۰. شرکت گیاهان دارویی نیاک، وبسایت <http://www.niakpharma.com>
۱۱. شرکت باریج اسانس، وبسایت <https://barijessence.com>
۱۲. شرکت دارویی گل دارو، وبسایت <https://www.goldaruco.com/all-products>

۱۳. شرکت داروسازی رازک، وبسایت <https://razakpharma.com/fa>

۱۴. شرکت گنجینه عصاره طبیعت (نوشاد)، وبسایت <http://noshadco.co>

منابع خارجی

15. Abad A. N. A., Nouri M. K., Gharjanie A., Tavakoli F. 2011. Effect of *Matricaria chamomilla* hydroalcoholic extract on Cisplatin-induced neuropathy in mice. *Chin J Nat Med* 9, 126-131.
16. Abdullahzadeh M., Naji S. 2014. The effect of *Matricaria Chamomilla* on sleep quality of elderly people admitted to nursing homes. *Iran J Neurol* 27, 69-79.
17. Ali E. M. 2013. Phytochemical composition, antifungal, antiaflatoxic, antioxidant, and anticancer activities of *Glycyrrhiza glabra* L. and *Matricaria chamomilla* L. essential oils. *J Med Plants Res* 7, 2197- 2207.
18. Alibabaei Z, Rabiei Z, Rahnama S, Mokhtari S, Rafieian-kopaei M. 2014. *Matricaria Chamomilla* extract demonstrates antioxidant properties against elevated rat brain oxidative status induced by amnestic dose of scopolamine. *Biomed Aging Pathol* 4, 55-67.
19. Arzi A., Kastemi M., Alikhani M. 2002. The effect of hydroalcoholic extract of camomile in prevention of convulsions induced by Nicotine in mice. *J Babol Univ Med Sci* 6, 22-31[in Persian].
20. Asgharzade S., Rabiei Z., Rafieian-Kopaei M. 2015. Effects of *Matricaria chamomilla* extract on motor coordination impairment induced by scopolamine in rats. *Asian Pac J Trop Biomed* 5, 829-833.
21. British Herbal Pharmacopoeia. British Herbal Medicine Association. Bournemouth. 1983: 139.
22. Cemek M., Yilmaz E., Büyükkuroğlu M. E. 2010. Protective effect of *Matricaria chamomilla* on ethanol-induced acute gastric mucosal injury in rats. *Pharm Biol* 48, 757-763.
23. Harati E., Sadeghipour Roodsari H. R., Seifi B., Kamalinejad M., Nikseresht S. 2014. The effect of oral *Matricaria Chamomilla* extract and selenium on postpartum depression and plasma oxidant-antioxidant system in mice. *J Tehran Univ Med Sci* 71, 625-634.
24. Jahan M., Koocheki A. 2018. Effect of organic production of german chamomile (*Maricaria chamomilla* L.) on it's chemical composition. *Pajouhesh Sazandegi* 3, 22-34.
25. Kato A., Minoshima Y., Yamamoto J., Adachi I. 2008. Watson AA, Nash RJ, Protective effects of dietary chamomile tea on diabetic complications. *J Agric Food Chem* 56, 8206-8211.
26. Longo R. E. F. J. 2011. Effects of *Chamomilla recutita* (L.) on oral wound healing in rats. *Cir Bucal* 16, 716- 721.
27. Niederhofer H. 2009. Observational study: *Matricaria chamomilla* may improve some symptoms of attentiondeficit hyperactivity disorder. *Phytomedicine* 16, 284-286.

-
28. Nikseresht M., Kamali A. M., Rahimi H. R., Delaviz H., Toori M. A., Kashani I. R., Mahmoudi R. 2017. The hydroalcoholic extract of *Matricaria chamomilla* suppresses migration and invasion of human breast cancer MDA-MB-468 and MCF-7 cell lines. *Pharmacognosy Res* 9, 87.
  29. Nouri M. H. K., Abad A. N. A. 2012. Antinociceptive effect of *Matricaria chamomilla* on vincristine-induced peripheral neuropathy in mice. *Afr J Pharm Pharmacol* 6, 24-29.
  30. Podlech D. *Matricaria*. In: Rechinger K. H. ed. *Flora Iranica*. 1986. Graz: Akademische Druck u. Verlagsanstalt. (Vol 158): 80-83.
  31. Ramadan K. S., Emam M. A. 2012. Biochemical evaluation of antihyperglycemic and antioxidative effects of *Matricaria chamomilla* leave extract studied in streptozotocin-induced diabetic rats. *Int J Res Manag Technol* 2, 298-302.
  32. Sadighara P., Barin A., Jahed G., Farjadmand F. 2013. Assessment of antioxidant capacity and anti-inflammatory of alcoholic extraction of chamomile, morus, marshmallow, borage and rosemary. *Knowled Health* 8, 31-34.
  33. Setorki M., Moshfegh A., Raoufi N. 2016. Effect of hydroalcoholic extract of *Matricaria chamomilla* on passive avoidance memory and pain induced by global cerebral ischemia in Wistar rat. *J Shahrekord Univ Med Sci* 17, 76-86 [in Persian].
  34. Viola H. et al. 1995. *Planta Med*. 61: 213-6.
  35. Zanolì P., Avallone R., Baraldi M. 2000. Behavioral characterisation of the flavonoids apigenin and chrysin. *Fitoterapia* 71, 117-123.